

РОЗДІЛ 4. ФІЛОСОФІЯ В ОСВІТІ

УДК 008/130.2:141.78

Володимир Ільїн,
ORCID ID 0000-0001-9107-0829
м. Київ

РЕФЛЕКСІЯ ДЕКОНСТРУКЦІЇ В ПОСТМОДЕРНІЗМІ ЯК МЕТОД ТВОРЕННЯ НОВИХ СМИСЛІВ

Анотація.

У статті досліджено концепт деконструкції – один із головних методів філософії постмодернізму. Показано роль і місце деконструкції в аналізі філософських і художніх творів. Підкреслено її позитивний вплив на розвиток методології сучасного соціального пізнання та філософії історії. Вказано, що деконструкція покликана не руйнувати системи аксіом, специфічні для кожного історичного періоду та зафіксовані в текстах конкретної епохи, а насамперед виявити внутрішню суперечливість будь-яких теоретичних систем. Мета реконструкції полягає в релятивізації відносин бінарних позицій.

Ключові слова: деконструкція; постмодернізм; філософія; мислення; історія; суспільство; перетворення.

Осмилення феномену глобалізації як становлення нового світу з його просторово-часовими параметрами передбачає аналіз трансформації архітекτονіки всіх сфер соціального життя. У цій ситуації особливого значення набуває загальна методологічна тенденція, яка виявляє тождність і відмінність світових процесів. Ця тенденція зумовлена становленням всепланетного людства («всепланетного суспільства»), що охоплює різні комплекси смислів, які не зводяться один до одного. Це і певна стадія цілісності людства, і формоутворення цивілізаційного процесу, і становлення нового типу всеосяжної соціальної системи. У цьому контексті актуальності набуває метод деконструкції, завдяки якому розкривається смисл нового та його відповідність тому, що відбувається в сучасній соціокультурній реальності відносно минулих епох.

Метод деконструкції в усій теоретичній повноті, розроблений представниками філософії постмодернізму, знайшов теоретичне розроблення в працях філософів-постмодерністів – Ж. Дерріди, Ж.-П. Ліотара, Ж. Дельоза, М. Фуко та ін. У вітчизняному філософському дискурсі аналіз методу деконструкції здійснювали В. Загороднюк, В. Кремень, С. Корнев, Г. Ковadlo, С. Пролеєв, Л. Фішман та ін. У наукових доробках зазначених авторів деконструкцію розглядають у контексті загальної системи філософії постмодернізму.

З урахуванням значного внеску у вивчення проблеми деконструкції у взаємодії з іншими принципами і концептами постмодернізму, залишається не до кінця визначеним смислове наповнення деконструкції як методу і способу критичної рефлексії.

Мета статті полягає в аналізі та виявленні теоретичного змісту і призначення методу деконструкції в пізнанні соціальних, культурних та історичних процесів, явищ і подій у співвідношенні з попередніми філософськими і культурними смислами.

Модель пізнання реальності, запропонована філософами-постмодерністами, – безперервна варіативність мислення. У цьому контексті постає проблема легітимації наукового знання. Легітимація, на думку Ж.-Ф. Ліотара, є процесом, у результаті якого тому, хто трактує науковий дискурс, дозволено встановлювати певні умови для того, щоб певне висловлювання складало частину цього дискурсу і могло бути прийняте до уваги науковою спільнотою. Проблема легітимації полягає в тому, що наукове знання – це ще «не все знання, воно завжди конкурувало, конфліктувало з іншим видом знання, котре ми будемо називати для простоти наративом» [4, с. 473]. Це зовсім не означає, що наратив може отримати «гору» над науковим

знанням, але його модель пов'язана з ідеями внутрішньої рівноваги і «товариського ставлення» (conviviality), у порівнянні з яким сучасне наукове знання має «блідий вигляд», особливо якщо воно має підлягати «екстериорізації» стосовно до «знаючого» і ще більш сильному, ніж раніше, «відчуженню» від своїх «користувачів» [4, с. 473]. З цього випливає невпевненість дослідників і викладачів, що ставить питання статусу наукового знання.

Постмодерністський текст визначають імпресіонізм, неперифікованість, елімінація (виключення) суб'єктно-об'єктних відносин. Позбавлення онтологічного статусу знання про світ і оточуючу реальність приводить постмодерністів до втрати довіри до істини, яка постає тепер «реліктовим принципом». Таким чином, немає привілейованих дискурсів, адже вони завжди «мультикультурні». Це означає, що кожне суспільство, кожна наукова спільнота, кожний науковець відповідно до своєї культури, ціннісної, світоглядної позиції, особистої історії виробляє власне розуміння істини та її критеріїв. Те, що істинне для Заходу, немає істинного значення для Сходу. «Навіть математичні рівняння, – говорить Ж. Дельоз, – не володіють спокійною впевненістю в собі – санкцією панівної наукової думки, вони також вилучаються з безодні, так що математик, “вниз головою пірнає у вичислення”, наперед передбачаючи, що не зможе здійснити деякі з них, і досягає істини, лише повсюдно на що-небудь наштовхуючись» [1, с. 371]. Так само філософія, коли пропонує свою істину в єдності концептів, вже постає «прорізана тріщиною», яка повертає до «ненависті» або ж «розсіюється» в наявному хаосі думок і пропозицій, де знову потрібно «здобувати, шукати, заглиблюватись за пошуком істини» [1, с. 371–372].

На цій підставі формується та стверджується необмежений плюралізм, широкий лібералізм у виробництві та виборі дискурсів з установкою на оригінальність, свободу, новизну, насамперед свободу особистості, засновану на її суб'єктивному волевиявленні. Головним засобом реалізації принципів нового мислення в постмодернізмі постає деконструкція. Її автор Ж. Дерріда, який бачить своє завдання в ревізії філософського раціоналізму зі зруйнування типології та ієрархії філософських проблем, які узвичаїлися та стали догмами. Ця ревізія розмиває межі між філософією, літературою та критикою, урівнює (уподібнює) філософію і художньо-мистецьку рефлексію. Постмодерністи вважають, що письменники, фізики, логіки, моралісти займаються одним і тим самим – створюють і перетворюють системи опису об'єктів. Результатом цієї діяльності є нескінченні, беззмістовні розмови в середині локальної (наукової, художньої) спільноти відповідно до її традицій [3, с. 305].

Смисл деконструкції як особливого способу мисленнєвої діяльності та специфічної методології полягає у виявленні внутрішньої суперечності філософського або літературного тексту, віднайдення в ньому прихованих і непомітних для самого автора «залишкових смислів», як спадку від дискурсів і практик минулого. Вони «закріплені» в мові у формі неусвідомлених «мисленнєвих стереотипів», які так само несвідомо та незалежно від автора тексту трансформуються під впливом «мовних кліше його епохи» [3, с. 305–306].

Поняття «деконструкція» сформувалося передусім у контексті постмодернізму, оскільки він заявляє про розрив із традиціями європейської культури, філософії, утвореної ними моделі світу. До цього була *історія предметного світу*, а завдяки інформаційній революції розпочинається *історія нової віртуальної, штучно створеної реальності*. Однак постмодернізм не хоче бути лише відображенням нового, сконструйованого (штучного) світу, а прагне стати *парадигмою, епістемою* та єдиним світоглядом сучасності. Подібне «захоплення» «символічного універсуму», перебудова і зміна його змісту можливі, якщо для цього буде «звільнене» відповідне місце. Проте місце зайняте колосальними духовними конструкціями з тисячолітньою історією духовними конструкціями, а саме – мистецтвом, релігією, наукою, філософією. На сучасному етапі вони, хоча і по-різному, але втрачають свій статус. Замість літератури – «філософія сучасної людини», замість історії – теорія «кінця історії»; ставлення до життя – як до «гри» і «тексту», а до тексту – як можливості «показати» життя через змішування художніх штампів; замість культури – «масова культура». Відбувається гра зі штам-

пами масової культури, пародії на сучасну свідомість. Масова свідомість – це коли цінності культури, мільйони книг та імен забуваються, стають інформацією, просто знаками, з якими дійсно можна робити що завгодно. Якщо дотепер наявне велике реалістичне мистецтво оголошується традицією, «відсувається» в минуле, однак зберігає право на існування (принаймні як матеріал для цитат), якщо релігія відкидається, ігнорується, але їй виділяється анклав, резервація, що необхідні для «користування частиною суспільства», то історична філософія як «метафізичне вчення про буття» підлягає повному «структурному демонтажу», а іноді навіть детальному «зачищенню», *деконструкції* до блоків (розділів) чи «деконструкції (руйнуванню) матеріалу» [3, с. 313–314]. Прикладом постмодерністської деконструкції є позиція американського дослідника *Д. Маккლოსкі*, який оголосив економічну науку *риторикою*, тобто «мистецтвом переконувати» [5].

У постмодерністському мисленні, враховуючи його трансформації, переростання в «позитивну» стадію розвитку, деконструкція та надалі залишається вихідною, базовою категорією. Деконструкцію не потрібно розуміти як просту «деструкцію», як суто негативний акт теоретичної «руйнації» тексту, що підлягає аналізу. «Деконструкція, – підкреслює *Дж. Х. Міллер*, – це не демонтаж структури тексту, а демонстрація того, що вже демонтовано» [8, с. 341]. Подібну тезу відстоює *Р. Сальдівар*, для якого «деконструкція не означає деструкції структури твору, не передбачає вона також і відмову від наявних у ньому структур (у цьому випадку структур особистості та причинності), які вона піддає розчленуванню. Замість цього деконструкція є демонтажем старої структури, здійсненим з метою показати, що її претензії на безумовний пріоритет є лише результатом людських зусиль і, таким чином, можуть бути переглянуті... З цієї причини процес деконструкції – всього лише попередній і стратегічно привілейований момент аналізу. Вона жодним чином не передбачає своєї закінченості та є попередньою тією мірою, в якій завжди має бути жертвою своєї власної дії» [9, с. 140]. З такого розуміння деконструкції випливає і специфічна роль мислителя-деконструктивіста, яка полягає в уникненні прагнення нав'язати тексту свої власні смислові схеми, дати йому «остаточну інтерпретацію», відшукати той «момент» у тексті, де прослідковується його, тексту, смислова двозначність, внутрішня суперечливість «текстуальної аргументації» [2, с. 61].

Викликає інтерес трансформація деконструкції в американській філософії. Дослідники пов'язують це з ліберальною традицією США, яка сформувалася в умовах відсутності класової боротьби між феодализмом і капіталізмом, у результаті чого вона зовсім по-іншому ніж в Європі ставиться до конфлікту: «вона делегітимізує конфлікт в ім'я плюралізму... Плюралізм допускає наявність співіснуючих, навіть інтерпретацій, що конкурують, думок або підходів; він, однак, не враховує той факт, що простір, у якому є такі інтерпретації, сам може вважатися конфліктним» [10, с. 249].

Поняття «простір» означає не стільки соціальні інститути, скільки породжувані ними дискурсивні практики. Американська національна культура функціонує як «трансформація дискурсивного конфлікту», подаючи його як спосіб суто «особистісної інтерпретації», скоріше ще одного «суперницького вираження автономної суб'єктивності», ніж соціальної суперечності. Іншими словами, «соціальне буття редукується до форми свідомості» [10, с. 249].

Головна відмінність між французьким варіантом «практичної деконструкції» і американською «реконструкцією» полягає в акцентуванні нігілістичного відношення першого до тексту, у його прагненні насамперед зруйнувати ілюзорну цілісність тексту, у виключній увазі до «роботи означуючих» і повному ігноруванні до «означуваних». Для американських деконструктивістів такий тип аналізу фактично був лише перший етап роботи з текстом. На передній план виходить не стільки розуміння прочитуваних текстів, скільки людське нерозуміння, зафіксоване в художньому творі. Зверхзавдання деконструктивістського аналізу полягає в демонстрації неминучості «помилки» будь-якого розуміння, зокрема того, яке «пропонує сам критик-деконструктивіст» [2, с. 63].

Натомість *Ж. Дерріда* пропонує критику-деконструктивісту вибрати шлях «вільної гри активної інтерпретації», обмеженої лише рамками конвенції «загальної текстуальності».

Подібний підхід втраченої впевненості в смисловій визначеності аналізованого тексту відкриває перед критиком безліч можливостей смислових значень. Це ствердження вільної «гри світу без істини і начала» [6, с. 264].

На думку *Дж. Еткінса*, роль критика-деконструктивіста має полягати в уникненні власного йому, як і кожному читачу, прагнення нав'язати тексту власні смислові схеми, свою «кінцеву інтерпретацію», єдиноправильну та непогрішну. Він має деконструювати це «бажання влади», яке виявляється як в ньому самому, так і в авторі тексту, а також відшукати той «момент» у тексті, де прослідковується його смислова двозначність, діалогічна природа, внутрішня суперечливість. «Таким чином, деконструктивістський критик шукає момент, коли будь-який текст почне відрізнятися від самого себе, виходячи за межі власної системи цінностей, стаючи невизначеним з точки зору своєї явної системи смислу» [2, с. 64].

Таким чином, *Р. Сальдівар* зазначає: оскільки риторична природа «мовного мислення» знаходить вираження в кожному письмовому тексті, то кожний художній, філософський, історичний твір потрібно розглядати як поле зіткнення трьох суперечливих сил: авторського наміру, читацького розуміння і семантичних структур тексту. Причому кожна з них прагне нав'язати іншим власний «модус означення», тобто свій смисл явищам, які описуються й уявляються. Автор, як людина, яка живе в конкретну історичну епоху, з позицій свого часу намагається переосмислити уявлення і поняття, зафіксовані в мові, тобто «деконструювати» традиційну риторичну систему. Оскільки іншими засобами висловлювання, окрім наявних в розпорядженні вже готових форм вираження, автор не володіє, то риторично-семантичні структури мови, абсолютизовані деконструктивістами в якості надособової інерційної сили, здійснюють вирішальний вплив на першонаціальні інтенції автора. Вони можуть не лише їх істотно спотворити, але іноді й повністю нав'язати їм свій смисл, тобто «деконструювати» систему його риторичних доказів.

«Наївний читач» (той, хто не критично сприймає текст) або цілком підпадає під вплив панівного в цьому тексті способу вираження, буквально розуміючи метафорично виражений смисл, або демонструє свою історичну обмеженість. У контексті наявних у його час уявлень агресивно нав'язує тексту власне розуміння смислу. У кожному випадку «наївний читач» прагне до однозначної інтерпретації тексту, до виявлення в ньому єдиного, конкретно визначеного смислу. Лише «свідомий читач» – деконструктивіст здатен дати новий зразок, тобто «дійсну деконструкцію тексту» [9, с. 23]. Однак для цього він має усвідомити і власну історичну обмеженість, і той факт, що кожна інтерпретація є творчим актом через метафоричну природу мови, що неминуче передбачає «необхідність помилки». «Свідомий читач» заперечує «застаріле уявлення» про можливість однозначно прочитати будь-який текст. Запропоноване ним прочитання є «бесідою» автора, читача і тексту, що виявляє складну взаємодію «авторських намірів», «програмувальної риторичної структури тексту» і «не менш складного» комплексу «можливих реакцій читача». На практиці це означає «постмодерністське прочитання» всіх аналізованих творів. Таким чином, суть аналізу зводиться до виявлення єдиного факту: «наскільки автор «володів» чи «не володів» мовою» [9, с. 68].

Логіка розуму, причиново-наслідкових зв'язків заміщається «фігуральною», «метафоричною» логікою, яка призводить до алегоричного розв'язання конфлікту і до багатозначного, позбавленого визначеності тлумачення смислу твору. Так, в романах *Д. Джойса* «Хронологічні процеси, властиві риторичній формі роману», автор повністю «замикає» світ твору в самому собі, практично позбавляючи його будь-якого співвіднесення із зовнішньою реальністю. Це, на думку критика, «остаточно знищує останні сліди віри в референціальність як шлях до істини» [9, с. 252].

На думку англійського вченого *Е. Істхоупа*, завдання мислителя-деконструктивіста полягає у виявленні «логічних глухих кутів», немовби первісно властивих природі мовного тексту, коли його автор думає, що відстоює одне, а на практиці виходить щось зовсім інше. Ці «логічні глухі кути» потрібно зробити предметом ретельного аналізу. З урахуванням цього завдання, *Е. Істхоуп* виділяє п'ять типів деконструкції:

- 1) критика, яка ставить перед собою мету кинути виклик реалістичному модусу, в якому текст прагне натуралізуватися;
- 2) деконструкція як процедура для виявлення інтердискурсивних залежностей дискурсу, оскільки кожна сфера знання (філософія, економіка, релігія тощо) виробляє свою дискурсивну практику, «одноосібно претендуючу на володіння «істиною», але насправді запозичує свою аргументацію від дискурсивних практик інших сфер знання;
- 3) деконструкція «лівого деконструктивізму» як проект знищення категорії «література» (тексту) через виявлення дискурсивних та інституціональних практик, які її підтримують;
- 4) американська деконструкція як набір аналітичних прийомів і критичних практик, які показують, що текст завжди відрізняється від самого себе в процесі його критичного прочитання;
- 5) деконструкція французького мислителя *Ж. Дерріди*, яка постає критичним аналізом традиційних бінарних позицій, в яких один термін претендує на привілейоване положення, заперечуючи право на нього з боку другого терміну, від якого він залежить. Мета аналізу полягає в тому, щоб порушити або знищити протистояння бінарних позицій, релятивізувати їх відношення [2, с. 57].

Сама по собі деконструкція як інструмент мислення ніколи не виступає як суто технічний спосіб аналізу, а завжди постає своєрідним пізнавальним імперативом постмодерністської чуттєвості (нової реальності). Відповідно до принципів своєї логіки деконструкція критикує «не лише внутрішню будову філософем, одночасно семантичну та формальну, а й те, що їм помилково приписується в ролі їх зовнішнього існування, їх зовнішніх умов реалізації: історичні форми педагогіки, економічні або політичні структури суспільства тощо. Оскільки вона зачіпає основоположні структури, «матеріальні» інститути, а не лише дискурси або означувальні репрезентації (різні види епістем, філософем, соціологем тощо, які складаються в різних суспільно-гуманітарних і природничих науках поточного моменту), то деконструкція завжди відрізняється від «простого аналізу» або «критики» [6, с. 23–24], – зазначає *Ж. Дерріда*.

У контексті деконструкції філософи-постмодерністи прагнуть довести, що кожна система мислення, заснована на певних світоглядних передумовах (на «метафізиці»), є виключно «ідеологічною стратегією», «риторикою переконання», спрямованою на читача. Окрім того, ця риторика завжди претендує на те, щоб бути заснованою на цілісній системі самоочевидних істин-аксіом.

Отже, для розуміння сучасної теорії та практики пізнання соціальної історії важливо те, що деконструкція покликана не руйнувати системи аксіом, специфічні для кожного історичного періоду та зафіксовані в кожному тексті даної епохи, але насамперед виявити внутрішню суперечливість будь-яких аксіоматичних систем, яка розуміється в мовному плані як зіткнення різних «модусів означення». Означуване, тобто «позамовна реальність», за своєю природою позбавлена стабільності та предметності. Означування – це вкладання нового, часто протилежного змісту в текст або вчинок «Іншого». Деконструкція, таким чином, постає визначальним методологічним принципом постмодерністської теорії загалом і відіграє визначальну роль в становленні постнекласичної науки, культури і безумовно освіти.

Використані літературні джерела

1. *Делез Ж.* Что такое философия? / Ж. Делез // Всемирная философия. XX век. – Мн.: Харвест. – С. 367–380.
2. *Ильин И. П.* Постмодернизм. Словарь терминов. – М. : ИНИОН РАН – INTRADA, 2001. – 384 с.
3. *Кремень В. Г.* Філософія: Логос, Софія, Розум / В. Г. Кремень, В. В. Ільїн. – Київ : Книга, 2006. – 432 с.
4. *Лиотар Ж.-Ф.* Состояние Постмодерна / Ж.-Ф. Лиотар // Всемирная философия. XX век. – Мн.: Харвест, 2004. – С. 466–475.
5. *Маккроски Д.* Риторика экономической науки / Д. Маккроски. – М. ; СПб. : Изд-во института Гайдара, 2015. – 328 с.
6. *Derrida J.* Structure, sign, and play in the discourse of the human sciences / J. Derrida // The structuralist controversy: The languages of criticism and the science of man. – Baltimore: The Johns Hopkins University Press, 1972. – P. 247–272.

7. Foucault M. Nietzsche, la genealogie, l'histoire / M. Foucault // *Hommage a Jean Hippolite*. – Paris: Presses Universitaires de France, 1971. – P. 145–172.

8. Miller J. Steven's rock and criticisms am cure / J. Miller / *The Georgia Review*. – 1976. – P. 330–348.

9. Saldivar R. *Figural Language in the Novel: The flowers of speech from Cervantes to Joyce*. / R. Saldivar. – Princeton Legacy Library, 1984. – 284 p.

10. Weber S. Capitalising history: Notes on “The political unconscious” / S. Weber // *The politics of theory: proceedings of the Essex Conference on the Sociology of Literature, July 1982* / Ed. by F. Barker et al. – Colchester : University of Essex, 1983. – P. 248–264.

References

1. Delez, Zhil. Chto takoye filosofiya? [What is philosophy?]. *Vsemirnaya filosofiya. XX vek - World philosophy. Twentieth century*. Minsk [in Russian].

2. Ilin, I. P. (2001). *Postmodernizm. Slovar terminov [Postmodernism. Glossary of terms]*. Moscow [in Russian].

3. Kremen, V. H., & Ilin, V. V. (2006). *Filosofia: Lohos, Sofia, Rozum [Philosophy: Logos, Sophia, Rozum]*. Kyiv [in Ukrainian].

4. Liotar, Zh.-F. (2004). Sostoyaniye Postmoderna [The state of Postmodern]. *Vsemirnaya filosofiya. XX vek - World philosophy. Twentieth century*. Minsk [in Russian].

5. Makkloski, D. (2015). *Ritorika ekonomicheskoy nauki [The rhetoric of economics]*. Moscow; St. Peterburg [in Russian].

6. Derrida, J. (1972). Structure, sign, and play in the discourse of the human sciences. *The structuralist controversy: The languages of criticism and the science of man*. Baltimore: The Johns Hopkins University Press.

7. Foucault, M. (1971). Nietzsche, la genealogie, l'histoire. *Hommage a Jean Hippolite*. Paris: Presses Universitaires de France.

8. Miller, J. (1976). Steven's rock and criticisms am cure. *The Georgia Review*. Paris.

9. Saldivar, R. (1984). *Figural Language in the Novel: The flowers of speech from Cervantes to Joyce*. Princeton Legacy Library.

10. Weber, S. (1983). Capitalising history: Notes on “The political unconscious”. *The politics of theory: proceedings of the Essex Conference on the Sociology of Literature, July 1982* / by Barker F. (Ed.). Colchester: University of Essex.

Ilin V. Reflexion of Deconstruction in Post Modernism as a Method of Creation of New Senses.

Summary.

The article studies deconstruction, one of the main methods of the philosophy of postmodernism. The role and place of deconstruction in the analysis of philosophical and artistic works is shown. It emphasizes its positive significance for the development of the methodology of modern social cognition and history. It is emphasized that deconstruction is not intended to destroy axiom systems, specific for each historical period and fixed in the texts of a particular epoch, but primarily to reveal the internal contradictions of any theoretical systems.

History for deconstructivist is not due to any social and economic transformations, therefore, it's not an evolutionary process. Traditional means of constructing an all-round view of history in the reproduction of the past as a calm and continuous development must be systematically dismantled. History becomes effective only to the extent that it introduces the idea of a rupture in our existence.

In interpretation of the history of culture in postmodernism, the decisive moment is the understanding of it as the perception of the continuity rupture, which is constantly observed in it. It is realized and stated by the observer as the absence of regularities. As a result, culture acts as the sphere of action of the unconscious, as a constant discourse that is constantly rethinking. The task of the

thinker-deconstructivist is to identify "logical deaf angles", as if they were originally inherent in the nature of linguistic text, when its author thinks that defends one, but in practice something completely different. These "logical deaf angles" must be made subject to a thorough analysis. From the point of view of deconstruction, postmodern philosophers seek to prove that each system of thought, based on certain philosophical preconditions (on "metaphysics"), is an exclusively "ideological strategy", "rhetoric of persuasion" directed at the reader. In addition, this rhetoric always claims to be based on a holistic system of self-evident truth-axioms. The purpose of deconstruction is to relativize relations of binary positions.

Key words: deconstruction; postmodernism; philosophy; thinking; history; society; transformation.

Ильин В. Рефлексия деконструкции в постмодернизме как метод создания новых смыслов.

Аннотация.

В статье исследуется концепт деконструкции, один из главных методов философии постмодернизма. Показаны роль и место деконструкции в анализе философских и художественных произведений. Подчеркивается ее положительное значение для развития методологии современного социального познания и философии истории. Указывается, что деконструкция призвана не разрушать системы аксиом, специфические для каждого исторического периода и зафиксированные в текстах конкретной эпохи, а прежде всего выявить внутреннюю противоречивость любых теоретических систем. Цель деконструкции заключается в релятивизации отношений бинарных позиций.

Ключевые слова: деконструкция; постмодернизм; философия; мышление; история; общество; преобразование.

Стаття надійшла до редколегії 10 грудня 2018 року.

УДК 159.9

Микола Ліпін,
ORCID ID 0000-0003-0940-088X
м. Київ

ПРОДУКТИВНА УЯВА ЯК ОСНОВА ТВОРЧОСТІ

Анотація.

Сьогодні проблема уяви, фантазії та творчості стає центральною проблемою як соціально-філософської теорії, так і педагогічної практики. Зазначена тенденція зумовлена поширенням експлуатації креативності в умовах інноваційної економіки, коли уява постає найважливішим ресурсом економічного розвитку. З огляду на це, сьогодні ми можемо спостерігати небувалу мобілізацію фантазії та уяви. Однак зазначений процес набуває дедалі більш штучного характеру. Чим більше економіка потребує діяльності творчої уяви, тим біднішими й абстрактними стають її результати.

Ключові слова: уява; фантазія; творчість; світ; особистість; міжособистісні відношення.

На сучасному етапі проблема уяви, фантазії та творчості стає визначальною проблемою соціально-філософської теорії та педагогічної практики. Ця тенденція зумовлена поширенням експлуатації креативності в умовах інноваційної економіки, коли уява і творчість стають важливими ресурсами економічного розвитку. Таким чином, на сучасному етапі ми можемо спостерігати небачених досі масштабів мобілізації фантазії та уяви. Однак чим більше економіка